

SPRÁVY A POSUDKY

K vzácnemu jubileu Dagmar Šimunovej

Tento rok je v dialektologickom oddelení nášho ústavu na jubilantov bohatý. Hneď v januári sme si pripomenuli nedožitú storočnicu Ferdinada Buffu, ktorý bol v rokoch 1960 – 1972 aj vedúcim tohto oddelenia. Vo februári sme oslávili životné jubileum našej kolegyne, priateľky a predošlej riaditeľky Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV (ďalej JÚĽŠ SAV) Gabriely Múcskovej. Na dôstojné pripomenutie si ich práce a prínosu (nielen) v oblasti nárečových výskumov a ich spracovania budú ešte v tomto roku rôzne príležitosti.

Významné životné jubileum našej kolegyne PhDr. Dagmar Šimunovej, rodenej Šimkovej, sme si pripomenuli 13. marca tohto roku. Život ju najprv viedol po iných cestách, no od roku 2010 pracuje ako odborná pracovníčka v dialektologickom oddelení JÚĽŠ SAV. Naše dráhy sa však skrížili oveľa skôr. V roku 1983 som čakala na ústny prijímací pohovor z ruského jazyka na chodbe Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Na chodbe stála ešte jedna dievčina, tak sme sa pustili do reči. Vraj to skúša už po siedmy raz, lebo nemá dobrý kádrový profil. Bola som poctená a zároveň prekvapená tou dôverou a úprimnosťou, s akou v tej dobe hovorila o takých chúlостivých témach s cudzím človekom. Obidve sme na tento moment zabudli a až pri spoločných spomienkach na vysokoškolské štúdiá mi naskočilo, že toto bolo naše prvé stretnutie. Dáša hovorí totiž doteraz otvorene a s rovnakou úprimnosťou, ako vtedy na chodbe filozofickej fakulty, kde napokon bola prijatá a úspešne ukončila štúdium v odbore prekladateľstvo – tlmočníctvo (ruský jazyk – bulharský jazyk). Už počas štúdia sa rozhodla diplomovú prácu venovať jednej oblasti frazeológie, konkrétne pranostikám (*Pranostiky v slovenčine, bulharčine a ruštine*), a frazeológia ako špecifické obrazné a zároveň expresívne vyjadrenie ju zaujíma dosiaľ.

Hneď po nástupe do oddelenia sa zapojila do koncipovania hesiel do tretieho zväzku Slovníka slovenských nárečí (ďalej SSN) a postupne sa sta-

la našou kmeňovou spoluautorkou. V SSN 3 spracovala heslá písmena R (*rota – rozožrať sa*). S celým kolektívom tohto diela si v roku 2021 prevzala ocenenie Literárneho fondu za vedeckú a odbornú literatúru. V súčasnosti sa usilovne venuje koncipovaniu hesiel písmena S do štvrtého zväzku.

S nadšením sa hneď od začiatku pustila do získavania novej dialektologickej laickej literatúry, ktorá je jedným zo zdrojov pri tvorbe Slovníka slovenských nárečí. Týmto obohacovaním nášho knižničného fondu prispieva k spracovaniu nových hesiel a podnecuje výskumnú prácu svoju i svojich kolegov.

Slovníkové heslá sa jej stali inšpiráciou aj pri písaní viacerých príspevkov do rubriky Zo studnice rodnej reči v časopise Kultúra slova. Takým bol napríklad príspevok, kde sa ňou spracované heslové slovo *rováš* vyskytuje hneď v názve: *Aj ten, kto má na rováši, môže dostať po rováši alebo Nie je rováš ako rováš* (2017).

V tejto rubrike, ktorá je našou srdcovou záležitosťou, sa venovala najmä (expresívnej) lexike a frazeológii tematicky súvisiacej napr. s pomenovaním neupravených osôb, ktoré chodili v roztrhaných či zanedbaných odevoch, a to v príspevkoch *Trhan, šklban, iba z misy... !* (2011); *Suknica jej večne visí* (2012). Pravdaže, už z názvov vidíme, že Dáši literatúra pre deti nie je cudzia, z čoho iste mali radosť jej deti a teraz už aj vnúčatá. Handrárom a aj handrám, handričkám či vechtíkom sa venovala v príspevkoch *Ej, ženy, ženičky, dávajte handričky za dobré ihličky, za pekné špendlíčky* (2013); *Hander, hander, handerky* (2014); *Večer vechtíkom, ráno nechťíkom* (2015).

Druhým tematickým okruhom, ktorý ju (ako dobrú gazdinú, čo oceňuje najmä ten, čo jej ako manžel prichodí) zaujal, boli jedlá. Príspevky *Haju, haju, hajušky, varí mamka halušky* (2017); *Nie je haluška ako haluška ani strapačka ako strapačka* (2018); *O názvoch gemerských polievok* (2023); *Keď to, čo nepripomína jedlo, sa predsa len dá zjesť* (2023); *Taško je to jesci, čo nesce do hubi lésci* (2025); *Kaša je mať naša* (2025) iste zaujali čitateľov rubriky. Podotýkame, že Gemer nie je jubilantke blízky kvôli názvom polievok. Je to kraj, ku ktorému ju viažu rodinné väzby a svoje vedomosti o rôznorodých nárečiach tohto regiónu môže pri dialektologickej práci naplno zúročiť.

Pri treťom tematickom okruhu, ktorému sa v príspevkoch oslávenkyňa venovala, nám prišiel na rozum úryvok z Exupéryho Malého princa:

„Niekedy to nemá nepríjemné následky, keď si prácu odložíme na neskoršie. No ak ide o baobaby, je to vždy katastrofa. Poznal som jednu planétu, na ktorej býval lenivec. Zanedbal tri kriky...“ (Mladé letá, 1986, preklad Elena Šmatláková, s. 26). O výrazoch vzťahujúcich sa na lenivých ľuďoch písala Dagmar Šimunová v štúdiách *Ráno sa mu nesce, večer sa mu ťaží* (2019); *Ľegdo robí a ľegdo sa robí, že robí* (2022); *Duóm hor nohami a gazďiná fpostěli* (2023).

O tom, že Dášine príspevky sú kvalitné, svedčí aj to, že ich zostavovatelia zaradili do výberových publikácií *Zo studnice rodnej reči*. Vyšli už tri diely vo vydavateľstve Veda (2005, 2014, 2023), ktoré reprezentujú to najlepšie, čo sa vždy v priebehu jedného desaťročia dostane k čitateľom, aby ich poučilo a prinieslo im radosť zo slovného a frazeologického bohatstva slovenských nárečí.

D. Šimunová je spoluzostavovateľkou vzácnej publikácie s názvom *Rozpomätávanie*, s podtitulom *Prvá svetová vojna jazykom prastarých otcov a materi*, ktorá vznikla tiež na pôde dialektologického oddelenia JÚLŠ SAV. Táto kniha sprístupňuje súvislé nárečové texty, ktoré sú rôznym spôsobom spojené s témou vypuknutia a priebehu prvej svetovej vojny. Podieľala sa nielen na zostavovateľských prácach, výbere a edičnej príprave textov, no zároveň priniesla ešte inú veľkú „pridanú hodnotu“. Súčasťou publikácie sa totiž stali aj ukážky vojenskej korešpondencie. Na obálke, oboch predsádkach i predelových listoch jednotlivých kapitol sú použité ilustrované pohľadnice vojaka rakúsko-uhorskej armády Gejzu Eckera. Ich originály sú jedno- alebo viacfarebnou kresbou na predtlačených lístkoch, ktorá v podobe karikatúr dokumentuje pohľad bežného človeka na hrôzy vojny. Súčasťou publikácie sú vďaka tomu, že ich láskavo z rodinnej zbierky poskytol otec našej jubilantky Otto Šimko.

Dagmar Šimunová je od roku 2013 členkou poroty a organizačného výboru celoslovenskej súťaže s medzinárodnou účasťou *Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko*. Na stránkach tohto časopisu viackrát informovala o priebehu jednotlivých ročníkov. Pri práci v porote sa prejavuje Dášina náklonnosť k literatúre, ktorá je spolu s láskou k divadlu, k výtvarnému umeniu, so zberateľstvom a s cestovaním formujúcou silou, dodávajúcou jej rozhľad, pochopenie a invenciu. (Ak to nejde inak, tie krásne miesta Francúzska a Talianska, ktoré ešte nenavštívila, spoznáva prostredníctvom

televíznej obrazovky spolu s rútiacimi sa cyklistami medzinárodných pretekov.)

Zmyslom tejto zdravice nie je vymenovať všetky pracovné činnosti našej jubilantky, takže sa do tohto príspevku nedostalo všetko. Za všetkých kolegov a priateľov z dialektologického oddelenia JÚLŠ SAV odovzdávam oslávenkyňi srdečné blahoželenie. Milá Dáška, vážime si Tvoju prácu, ďakujeme Ti za vklad do slovenskej dialektologickej tvorby i za všetky spomenuté aj nespomenuté činnosti, ktorými si svetu prospešná. Do ďalších rokov Ti prajeme veľa zdravia, síl, elánu a neochabujúci optimizmus, ktorý – aby som parafrázovala výrok tvojho otecka – prináša radosť, aj keď prší, lebo aj bez tej radosti by pršalo.

Lubica Dvornická
Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, v. v. i.

Podujatie venované dvom významným jubileám

Oslavovanie životných jubileí je zväčša rodinnou záležitosťou. V prípade významných osobností si však nárokuje oslavu aj širšie okolie, ktoré chce týmto vyjadriť úctu jubilujúcim osobnostiam a ich životnému dielu, deklarovať ich osobitný prínos aj kontinuitu ich diela v ďalších generáciách. V tomto duchu sa 21. apríla 2026 zišlo širšie osadenstvo oslavujúce okružle životné jubileá dvoch osobností slovenskej jazykovedy – prof. PhDr. Slavomíra Ondrejoviča, DrSc., a doc. PhDr. Míry Nábělkovej, CSc.

Podujatie nazvané *Sociolingvistické popoludnie* zorganizovalo niekdajšie domovské pracovisko jubilujúcich Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV v spolupráci so Slovenskou jazykovednou spoločnosťou v priestoroch meštianskeho domu Martineum v Bratislave. Kombinované spoločensko-odborné podujatie, ktorého atmosféru umocnil *genius loci* zvoleného miesta, sa začalo príhovorom riaditeľa Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV Ľubora Kráľika a gratuláciou prítomnej jubilantke. Jubilant, ktorého osemdesiate narodeniny sme si pripomínali, sa, žiaľ, nemohol na podujatí zúčastniť osobne. Nasledovalo blahoželenie v mene Slovenskej jazykoved-